

NEKA PITANJA SADEJSTVA ARTILJERIJE I TAKTIČKIH JEDINICA

Termonuklearno i raketno oružje izazvalo je izvanredno velike promene u načinu vođenja borbe svih vidova i rodova oružanih snaga. Njihovim uvođenjem u naoružanje nastao je priličan nesklad između vatre i manevra, koji se nastoji eliminisati uvođenjem oklopnih transportera u sastav pešadije, pridavanjem sve većeg značaja oklopnim jedinicama — prvenstveno tenkovima i samohodnoj artiljeriji, kao i formiranjem brzopokretnih jedinica. Ove su jedinice sposobne da vode borbu uz znatno veću rastresitost borbenog poretka, da ostvare visoku dinamiku dejstava i to na većem prostoru, da za kratko vreme grupišu snage na željenoj tački i stvore neophodnu nadmoć u živoj sili i tehnici. Osim toga, one su i najotpornije na termonuklearne udare. Nagle i česte promene situacije, veliki gubici i razaranja, te često remećenje sadejstva i veze nametnuće raznolike manevre i vrlo čest i brz prelaz iz jednog oblika borbe u drugi. Dejstva sa fronta često će se kombinovati bacanjem vazdušnih (naročito helikopterskih taktičkih) desanata, a pored jedinica operativne vojske angažovaće se i mnogobrojne teritorijalne jedinice, koje će dejstvovati u bližoj i daljoj pozadini neprijatelja. Ovom, kvalitetno novom načinu borbe pešadije i tenkova, moraju se prilagoditi i taktički postupci ostalih rodova vojske.

Artiljeriju danas uglavnom sačinjavaju artiljerijske rakete sa nuklearnim bojivim glavama i klasična artiljerija, od koje se zahteva da svoju vatra prilagodi savremenom načinu borbe. Pošto je vatra jedan od glavnih faktora za postizanje visokog tempa napada i obezbeđenje manevra, to je, zbog različitih njenih kvaliteta (nuklearna i artiljerijska), potrebno detaljnije razmotriti kakav ona utiče na ostvarivanje manevra i tempa napada.

Svakako da neće biti teško uskladiti nuklearnu vatra, jer su joj upravo prilagođene formacije pešadijskih i drugih jedinica. Artiljerijske rakete, s dometom od oko 100 km, mogu u roku od samo 15 minuta da izvedu (jednovremeno ili postupno) nuklearne udare po celoj dubini neprijateljevog borbenog rasporeda, a i po onim snagama koje se, eventualno, pojave u pozadini naših jedinica bez promene vatrenih položaja. Za izviđanje i osmatranje dejstva nuklearnih eksplozija nisu potrebni posebni stručni artiljerijski organi. Za otkrivanje ciljeva koristiće se postojeći trupni organi, a naročito avijacija i izviđačke grupe. Svaki opštevojni komandant kojem budu dodeljena nuklearna sredstva ili starešina čija će jedinica koristiti efekat nuklearne eksplozije, može, posle procene nuklearne situacije, uz pomoć načelnika artiljerije, da pokaže otkriveni cilj i da uskladi nuklearnu vatra i manevar jedinice. Dovoljno je da se po karti precizno pokažu ciljevi, odrede učinci, visina eksplozije, nulta tačka, zona sigurnosti, vreme udara i da se obaveste

jedinice koje će ga eksploatisati. Tako će komandanti viših taktičkih jedinica neposredno usklađivati vatru i manevar.

Međutim, usklađivanje vatre klasične artiljerije biće znatno teže. Ona je još uvek dosta teška i nedovoljno pokretljiva van puteva, a uz to ima ograničen domet i horizontalno polje dejstva, što sve negativno utiče na brzinu vatrene podrške i na sadejstvo. Otuda artiljerija neće moći da svoju vatru brzo usklađuje s tempom i raznolikim oblicima borbe savremene pešadije i tenkova. Sem toga, njeno dejstvo osmatraju i usklađuju stručni artiljerijski organi koji ne mogu da se tako brzo kreću i premeštaju po bojištu da bi pravovremeno usklađivali vatru po raznim ciljevima koji se mogu pojaviti pred frontom i u pozadini jedinica raspoređenih na većem prostanstvu. Do pojave nuklearnog oružja i vazдушnih desanata, naročito helikopterskih, usklađivanje vatre nije bilo teško. Danas bi primena klasičnih artiljerijskih oruđa uz postupke iz II svetskog rata dovela do kočenja zamaha, dinamičnosti i snage jedinica, jer im ta vatra ne može osigurati potrebnu brzinu. Usavršavanjem taktičkih postupaka iz II svetskog rata može se samo neznatno ublažiti taj nesklad. Zemlje s manjim tehničkim i materijalnim mogućnostima, koje su prisiljene da poklanjaju veću pažnju ovoj vatri, obavezne su da usavršavaju i intenzivno pronalaze nove postupke kako bi ga ublažile i prevazišle. Napor se usmerava ka pronalaženju kako da se obezbedi brzo i efikasno dejstvo artiljerije po ciljevima, ma gde se budu pojavili. Pošto efikasnost vatre najviše zavisi od stepena postignutog sadejstva s jedinicama koje izvode manevar (vode borbu), smatram da bi se detaljnijom analizom nekih stalnih faktora sadejstva (odnos komandovanja i sadejstva, organi sadejstva, saradnja između artiljerijskih jedinica, organizacija veze) moglo ukazati na neke organizacijske i taktičke oblike kojima bi se to postiglo. Ovde iznosim jedno mišljenje.

Odnos komandovanja i sadejstva. Komandovanje (pravo upotrebe artiljerije i njene vatre) i sadejstvo čine celinu; međusobno su zavisni i uslovljeni, jer cilj komandovanja je da najcelishodnijom upotrebom artiljerije obezbedi tesno sadejstvo (čiji se kvalitet manifestuje efikasnošću vatre) i da pritom reguliše odnose ne samo između artiljerije i rodova koje podržava nego i između njenih delova. Regulisati odnose znači istovremeno i rešavati pitanje sadejstva, kroz koje artiljerija vatrom izvršava svoje zadatke. Otuda su komandovanje i sadejstvo međusobno zavisni i ne mogu se odvojeno posmatrati. Može se razmatrati njihov međusobni odnos, stepen njihove međusobne zavisnosti, polazeći od toga da li njihov odnos treba da bude danas kakav je bio u II svetskom ratu. No, svakako u tome nešto treba menjati da bi se zagarantovalo neophodno jedinstvo vatre, manevra i udara.

Od početka I svetskog rata, kad je artiljerijska vatra dobila značajnu taktičku ulogu, pa do danas, u komandovanju nije bilo nekih naročitih promena; kretalo se od potpune centralizacije do potpunog pridavanja, što je zavisilo od vida borbe, veličine jedinica i uloge koju je artiljerija kod pojedinih zemalja imala. Pa i danas, kad se ispituje i raspravlja koji je od ova dva načina prikladniji, ima ubedljivih razloga i za jedan i za drugi. Podeljenim komandovanjem obezbeđuje se bolja povezanost artiljerije sa jedinicama kojima je pridana, pa je i prirodna težnja da se manji kalibri pridaju pešadiji. Ali je kod takvog

komandovanja kvalitet vatre (zbog rasturenosti jedinica) slabiji, jer su artiljerijske jedinice taktički vezane za odgovarajuće pešadijske jedinice, pa je teže manevrisati vatrom za račun drugih jedinica i ispuniti zahtev da se svakoj jedinici obezbedi količina vatre prema iskrskoj taktičkoj potrebi. Ranije, kad pešadijski pukovi nisu imali toliko organske artiljerije i minobacača kao danas, postojala je veća potreba za njihovim ojačavanjem. Međutim, vatreni učinak samo minobacača danas iznosi 20—25% od celokupnog vatrenog učinka artiljerije divizije i oni izvršavaju zadatke koje je nekad izvršavala artiljerija za neposrednu podršku. Kod sasređenog komandovanja omogućen je lakši manevar, olakšano ostvarivanje vatre (na račun bržeg i boljeg neposrednog sadejstva), a horizontalno polje i domet oruđa mogu se potpunije iskoristiti za podršku većeg broja nižih taktičkih jedinica na znatno većem prostoru. Danas se potreba za masovnom vatrom povećala, ali ne u smislu velike koncentracije oruđa (za ovo postoji nuklearno oružje), već u elastičnosti i mogućnosti da se vatrom baterije i diviziona mogu istovremeno podržati jedinica na frontu i u taktičkoj dubini (rezerve, eventualno teritorijalne jedinice i sl.). Zato bi se isticanjem jednog ili drugog načina komandovanja i povlačenjem oštih granica između njih stvorili uslovi da se ovom važnom problemu prilazi jednostrano i šablonski, i da se ne iskoriste sve mogućnosti koje artiljerija može da pruži. Danas je aktuelnije i važnije tražiti postupke kojim bi se ta dva načina mogla brzo menjati, međusobno lako kombinovati i dopunjavati, tj. da se pri decentralizaciji oruđa omogući centralizovana upotreba vatre tamo gde je to potrebno. Bez toga će se teško moći, za potrebe nižih taktičkih jedinica, uz povećana rastojanja i odstojanja, osigurati vatra potrebne jačine na težištu borbenih dejstava.

U II svetskom ratu, pa i posle njega, unapred se određivalo komandovanje (sasređivanje i pridavanje) ne samo za početnu fazu nego često i za duži period borbe, naročito za prelomne faze u dinamici (na primer, za uvođenje drugih ešelona, zauzimanje važnih položaja, odbijanje protivnapada i sl.). Na osnovu toga se u štabovima organizovalo sadejstvo pre početka dejstava i često kao zaseban organizacijski postupak. Artiljerijske jedinice su, na osnovu unapred stvorenog plana, bile prinuđene da u toku borbe izvode neophodan manevar, tj. da pored premeštanja oruđa povlače (premeštaju) svoje organe sadejstva, veze i izviđanja sa jednog pravca da bi uspostavile sadejstvo s nekom drugom pešadijskom jedinicom. Pri tome se uvek trošilo mnogo vremena, pa je i vatrena podrška često zakašnjavala. Sadejstvo se ovde javlja kao poseban postupak koji redovno sledi i proizlazi iz komandovanja. Tek posle donete odluke o načinu upotrebe artiljerije jedne združene jedinice, nastupao je proces ogranzivanja i uspostavljanja sadejstva. Često se i nastupanje (borba) zaustavljalo dok se ovaj proces nije završio. Očigledno, sadejstvo je izviralo iz komandovanja. Svaka promena u komandovanju nužno je izazivala i odgovarajuću promenu u sadejstvu, odnosno zahtevala premeštanje organa.

Zbog ograničenog vremena za pripremu i usklađivanje borbenih dejstava izgleda da dosadašnji odnos između komandovanja i sadejstva treba postaviti nešto elastičnije, jer je neophodno da brzina prelaska sa jednog načina komandovanja na drugi bude jednaka brzini promene si-

tuacije i manevra jedinica koje se podržavaju. Na duži postupak oko promene komandovanja i uspostavljanja sadejstva neće se moći čekati. Ako bi se unapred sa nižim taktičkim pešadijskim jedinicama (i odredima u bližoj pozadini) uspostavilo sadejstvo i na vreme uputio organ sadejstva s neophodnim sredstvima veze, tada bi se za njihove potrebe i prema njihovom manevru u borbi mogla lako i brzo sasrediti vatra ma koje artiljerijske jedinice (ili više njih). A najviše vremena gubi se baš oko premeštanja organa i sredstava veze. Znači, stepen postignutog sadejstva kod neke jedinice određuje mogućnost da se primeni određeni način komandovanja. Prema tome, ukoliko se sa više jedinica uspostavi veza (sadejstvo) lakši će biti manevar vatrom (pa i pokretom), za svaku od njih moći će se (u granicama dometa) brzo sasrediti odgovarajuća količina vatre (oruđa), bez obzira kojom se brzinom situacija menja. Ovim načinom mogla bi se brzo sasređivati i vatra pridate artiljerije (preći sa podeljenog na sasređeno komandovanje), što bi obezbedilo masovnu vatru tamo gde se želi, naročito na težištu borbe (kad se ne raspolože nuklearnim oružjem) ili po protivniku koji eksploatiše svoje atomske udare. Zato mi izgleda nužno da način upotrebe artiljerije i njene vatre (komandovanje), u izvesnom smislu zavisi od sadejstva, da stepen postignutog sadejstva s nekom jedinicom utiče i na odluku komandanta kako će je upotrebiti i podržati vatrom. Otuda bi bilo neophodno da se na vreme, ponekad i pre donete odluke, uspostavi sadejstvo s nekim pešadijskim jedinicama koje se u početku ne podržavaju ili kojima artiljerija nije pridata. U tom smislu biće nužno težiti uspostavljanju stalnije taktičke veze između artiljerije i drugih jedinica koja se ne bi remetila i menjala od slučaja do slučaja.

Ovo bi donekle odudaralo od prakse prošlog rata. To je promena koju nužno nameće karakter savremenih borbenih dejstava i rastresit borbeni poredak. Težnje i naponi da se u dosadašnje odnose komandovanja i sadejstva ukllope neki novi postupci i mere ostaće bez mnogo uspeha, jer su u prošlom ratu već dovoljno usavršeni; neophodno je menjati taj odnos. Bez te promene rad i dejstvo artiljerije neće se moći maksimalno iskoristiti i skladno uklopiti u uslove borbe jedinica koje ona podržava.

Organi sadejstva. Uporedo s ovim nameće se potreba da se menjaju i dosadašnja shvatanja o ulozi i broju organa sadejstva. Usvojena praksa da svaka artiljerijska jedinica ima svoje stručne formacijske organe koje povremeno (prema potrebi) šalje odgovarajućim pešadijskim starešinama i koji jedini usklađuju vatru sa borbom i manevrom jedinica, odgovarala je karakteru borbenih dejstava II svetskog rata. Međutim, danas, zbog povećanih rastojanja i odstojanja, mogućnosti za njihovo premeštanje u odnosu na manevar pešadijskih i tenkovskih jedinica su smanjeni, što je u suprotnosti sa zahtevima koji se danas postavljaju artiljeriji (manevar vatrom u krugu od 360°). Da bi se ova suprotnost nekako prevazišla predviđaju se dopunske zone (za sadejstvo sa susedima), rejoni eventualnih dejstava (za eventualnu borbu sa desantima) i organizuju osmatračnice na mestima pogodnim za osmatranje tih rejonu, no i time se ne mogu postići neki vidniji rezultati, jer su i mogućnosti osmatranja, u odnosu na front jedinice, znatno smanjeni, tempo nastupanja povećan a helikopterski desant se može po-

javiti na ma kojoj tački dodeljene zone. To očitо ukazuje da su pešadiji potrebni stalniji organi koji se ne bi menjali od slučaja do slučaja; menjala bi se za njen račun količina vatre prema manevru i taktičkoj potrebi, ali bez premeštanja organa, kako se ne bi remetilo već uspostavljeno sadejstvo. Zato bi taktičke celine kojima nije pridat deo artiljerije za podršku (II ešelon, rezerva, ubačene i teritorijalne jedinice) trebalo da imaju organe sadejstva. Zemlje sa ograničenim tehničkim mogućnostima neće moći unapred sve te delove osigurati potrebnom artiljerijom za neposrednu podršku koja bi joj obezbedila izvesnu taktičku samostalnost u borbi, ali im, preko ovih organa, može osigurati potrebnu količinu vatre u kritičnim trenucima.

No, artiljerija ima ograničen broj formacijskih organa i to samo za jedinice koje podržava, pa neće moći da ih upućuje i u druge taktičke sastave. Divizion može organizovati osmatranje samo jednog regiona eventualnog dejstva, na kojem se i ne mora pojaviti cilj, jer se, na primer, helikopterski desant može spustiti gotovo svuda. Zato je neophodno ili stvarati više rezervnih artiljerijskih organa koji će biti u sastavu pojedinih jedinica, ili će pešadijske i tenkovske jedinice same razvijati svoju osmatračku mrežu, za što bi morale unapred osposobljavati izvestan broj starešina. Prenošenjem težišta tehničkih (stručnih) poslova gađanja na računarska odeljenja, smatram da su stvorene realne mogućnosti da svaka taktička jedinica veća od čete ima takav organ. On bi, u granicama odobrene municije, a na osnovu odluke starešine, usklađivao vatru prema manevru jedinice.

Međusobna saradnja između artiljerijskih jedinica (grupa). Međusobna saradnja jedinica u dinamici borbe dobija sve veći značaj. Ona je u I i II svetskom ratu bila gotovo ista, a u nižim artiljerijskim jedinicama odvijala se pretežno preko starešina na osmatračnicama. Tim pravcem prenošeni su zahtevi za vatru, pokazivani su ciljevi, tekle komande za otvaranje vatre, razna obaveštenja i ostali saobraćaj. Zbog složenosti pokazivanja ciljeva i obavljanja tehničkih poslova oko upravljanja vatrom bilo je otežano otvaranje masovnih vatri, pa je u dinamici borbe ona često zakašnjavala i pešadija je na nju ponekad i čekala. Za otvaranje zajedničke vatre grupe od dva divizona cilj se pokazivao osmorici starešina (šestorici komandira baterija i dvojici komandanata divizona), elementi su se računali na šest baterijskih osmatračnica i prenosili po šest kanala veze (osmatračnica — vatreni položaj). Za otvaranje takve vatre bilo je potrebno do 30 minuta, pa i više. Drugačije nije moglo da bude, jer su se artiljerijske jedinice taktički vezivale za odgovarajuće pešadijske (baterija — četa, divizion — bataljon, art. puk — peš. puk), a sadejstvo vatrom i pokretom zavisilo je pretežno od formacijskih starešina po osmatračnicama. Ukoliko se povećavao broj osnovnih vatrenih jedinica (baterija) za otvaranje vatre, uporedo se povećavalo vreme za njeno otvaranje i komplikovalo sadejstvo. Sadejstvo preko komandnih mesta ograničavalo se na pripremni period (pri planiranju podrške borbenih dejstava), dok se u toku borbe svodilo na minimalnu meru: usklađivanje premeštanja, izbor narednih položaja, dotur municije, razmena podataka i sl. Da bi se ublažile teškoće oko brzog otvaranja vatre više jedinica po istom cilju, organizovala se veza sadejstva, artiljerijske jedinice dobijale su dopunske zone dejstva pred

frontom susedne jedinice, za fazu dinamike starešinama se preporučivalo da se izbegava pokazivanje ciljeva i davanje komandi preko čitavog sistema osmatračnica, već da se koriste eksplozije granata područnih jedinica; zatim se praktikovalo da se baterije (divizioni) pridaju pešadijskim četama (bataljonima), s tim da komandanti diviziona (grupa) zadrže pravo da ih vežu nekim važnijim zadacima. Svim tim i drugim merama danas se neće moći rešavati problem usklađivanja vatre s jedinicama onako kako to zahteva savremena borba.

Rastresiti borbeni poredak, pokretni ciljevi i dinamičan karakter borbe uopšte nužno zahtevaju i bržu saradnju artiljerijskih jedinica (grupa), jer će svako zakašnjenje povlačiti teže posledice. Zbog povećanja rastojanja između jedinica saradnja preko osmatračnica biće još složenija, pa je neophodno u izvesnom stepenu menjati i tok strujanja osnovnog saobraćaja sadejstva; on treba da teče preko komandnih mesta, odnosno organa za tehničko upravljanje vatrom, jer je sporazumevanje brže. Uvođenjem računarskih odeljenja nije potrebno međusobno pokazivati ciljeve po osmatračnicama; ciljevi se pokazuju računarskom odeljenju svoje ili neke susedne jedinice, a pokazuje ga onaj organ koji ga vidi i koji vatru traži. Na taj način jedan organ može da osmatra i upravlja vatrom i susednih jedinica, a organ za vatru jedne jedinice da za kratko vreme planira i međusobno uskladi dejstvo više artiljerijskih jedinica. Za otvaranje jedne masovne vatre od nekoliko diviziona potrebno je znatno manje vremena, od 5 do 10 minuta. Očigledno, postiže se veća brzina, jer je tok sporazumevanja neposredniji i kraći. Zapovesti i naređenja gube brzinu ako je mnogo instanci preko kojih teku, pa ih treba smanjiti i izbegavati posrednike, naročito u otvaranju vatre po zajedničkom cilju. Posredovati se može pri prenošenju naređenja opšte prirode, što znači da bi se linijom osmatračnica usklađivala opšta pitanja (na primer, traženje — odobravanje podrške, usaglašavanje napora za uspostavljanje narušenog sadejstva, razmena podataka o neprijatelju, o raspoloživim vatrenim mogućnostima i sl.). Ako je jednom pešadijskom puku u toku borbe potrebna jača vatra nego što može da mu pruži njegova artiljerija, komandant PAG bi linijom osmatračnica tražio ojačanje vatrom DAG (ili neke susedne jedinice) sa neophodnom količinom municije. Po dobijanju odobrenja, dalje sadejstvo između ovih artiljerijskih grupa obavljalo bi se preko komandnih mesta; komandant PAG (ili neki drugi organ) usklađivao bi i vatru DAG prema potrebi jedinice koju podržava. Ovakva situacija može nastupiti kad organi DAG ne mogu da osmatraju front borbe toga puka, što će biti najčešći slučaj. Pri tešnjoj povezanosti komandnih mesta drugi ešelon moći će brzo da se uvede u borbu, jer neće morati da čeka na razvoj organa svoje artiljerije (kao do sada). Njegova artiljerija moći će da iskoristi ne samo topografske i druge podatke za upravljanje vatrom artiljerijskih jedinica u dodiru, nego i organe za usklađivanje dejstva. Znači, za uvođenje u borbu nekih artiljerijskih jedinica može se koristiti već postignuto i uhodano sadejstvo u dodiru.

Očigledno, brzo ostvarivanje masovnih vatri zahteva znatno tešnju povezanost između komandnih mesta nego do sada i ustaljen saobraćaj između njih. Navedena dva načina sadejstva međusobno se ne isklju-

čuju već bi ih trebalo, prema nastaloj situaciji, kombinovati, dopunjavati i po potrebi zamenjivati.

Vatra i veza. Brzina savremenih borbenih dejstava nametnula je i službi veze znatno teže i složenije zadatke. Od elastičnosti organizacije i brzine uspostavljanja veza zavisiće mogućnost brzog prilagođavanja vatre brzopokretnim dejstvima. Zbog zakašnjenja od svega nekoliko sekundi u prenošenju zahteva, komandi i naređenja, vatra može da izostane, odnosno zakasni. Brza, dobro usklađena koncentracija vatre više jedinica, raspoređenih na većem prostranstvu, zahteva ustaljene, kratke, neposredne veze i do automatizma uhodane postupke u saobraćaju. Zato je neophodno da se još u miru prilagodi, ustali i uvežba osnovni deo veze koji bi mogao odmah da stupi u rad, a da se docnije ta organizacija, raspoloživim rezervnim sredstvima, dopuni i prilagodi konkretnim uslovima borbe. To je kraći i brži postupak nego da se posebno organizuje za svaki borbeni zadatak i svaku borbenu situaciju u duhu odluke starešina.

Po svojoj važnosti celokupan saobraćaj veze u artiljeriji može se, uglavnom, podeliti na dve osnovne grupe. Prva grupa obuhvata zahteve (pešadijskih i tenkovskih starešina) za vatru, naređenja i komande za otvaranje vatre, tj. sve ono što je vezano za vatru i što treba odmah izvršiti, a druga saobraćaj opšteg komandovanja — kao što su razna naređenja oko premeštanja, snabdevanja, obaveštenja razne prirode, odnosno poslove i postupke koje nije nužno odmah izvršiti. Zato izgleda neophodno da se u toku borbe razlikuje, a po mogućstvu i odvoji, linija (kanal) za vatru od linije opšteg komandovanja. Njom treba omogućiti da svaki starešina koji vidi cilj može brzo i neposredno da stupi u vezu sa računarskim odeljenjem odgovarajuće artiljerijske jedinice i da, u granicama odobrenih vatrenih mogućnosti, upravlja vatrom. Zato bi bilo nužno da komandanti i štabovi ispolje znatno veći uticaj na način organizacije veze, posebno na određivanje linije za vatru, odnosno tok strujanja saobraćaja za vatru. Kod baterija za neposrednu podršku organizacija linije za vatru može se lako postići, jer postoje dva kanala veze: neposredna i preko organa za vatru divizionu (kad je baterija u njegovom sastavu). Kad se iz ma kojih razloga ne može organizovati potreban kanal za vatru, tada bi trebalo zavesti najstrožu disciplinu saobraćaja, dajući prioritet podacima za vatru.

Kod artiljerije za opštu podršku ovaj se problem ističe u oštrijoj formi. Kad se ne bi odredila linija za vatru, zbog posredovanja u komandovanju, teško bi se na vreme mogle ostvariti koncentrične vatre. Da bi se omogućio brži uticaj na tok borbe, komandantima treba obezbediti da i masovnim vatrama mogu uplvisati na tok borbe, što bi organizacijom veze svakako trebalo omogućiti. Naime, ako bi komandant divizije hteo da najveći deo artiljerije brzo angažuje za važan cilj, njegovom načelniku artiljerije trebalo bi omogućiti da brzo stupi u vezu sa organima za vatru PAG-ova i da upravlja njihovom vatrom. Bez takve mogućnosti malo je izgleda da bi se mogla ostvariti masovna vatra.

Smatram da bi navedenim izmenama u organizaciji sadejstva klasična artiljerija u većoj meri odgovorila svojoj nameni u savremenom boju.

Pukovnik
Vidak VUJNOVIĆ